виникає потреба в модернізації існуючих технологічних систем. Це передбачає науково обґрунтований добір сортового та гібридного складу, суворе дотримання ротації культур у сівозміні, оптимізацію частки соняшнику в структурі посівів, а також перехід на екологізовані системи живлення. Останні мають базуватися на комплексному застосуванні мікродобрив, позакореневих підживлень, сидерації, повному поверненні пожнивних решток в агроценоз та інтегрованому екологічно безпечному захисті посівів від шкодочинних організмів.

Список літератури

1. Офіційний аналітичний сайт IndexMundi. URL: https://www.indexmundi.com/agriculture/?commodity=sunflowerseed-oilseed&graph=area-harvested (дата звернення: 07.05.2026).
2. Виробництво соняшнику по країнах. URL: http://www.worldagriculturalproduction.com/crops/sunflower.aspx
3. ТОП–10 країн виробників соняшнику у 2021/22 м.р. URL: https://latifundist.com/rating/top-10-krayin-virobnikiv-sonyashniku-2021-22-mr
4. Сільськогосподарське виробництво. *Євростат*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/data/database (дата звернення: 07.05.2026).
5. Козлова О. П. Продуктивність соняшнику при застосуванні біопрепаратів та стимуляторів росту у технології вирощування на півдні України. *Дисертація на здобуття ступеня к. с.-г. н.:* 06.01.09. ХДАУ. Херсон. 2019. 184 с.

УДК 582.4/.9:502.75(477.84)

АНАЛІЗ РАРИТЕТНОЇ ФРАКЦІЇ ФЛОРИ ГОЛИЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

Яворівський Р. Л., Семенюк К. Р., Яворівський А. Р.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: forik-botan@i.ua

Інвентаризація флори та її всебічний аналіз належать до найважливіших завдань флористичних досліджень і є основою для

оцінки рослинного різноманіття будь-якого регіону. На підставі досліджень, які включали аналіз літературних джерел [3–5], опрацювання гербарних фондів кафедри ботаніки та зоології ТНПУ імені Володимира Гнатюка, польові маршрутні обстеження, виконання геоботанічних описів, збір власних гербарних матеріалів та аналіз поширення окремих видів у межах території заказника, було встановлено й підтверджено зростання 337 видів вищих судинних рослин, що належать до 4 відділів, 5 класів, 68 родин і 233 родів.

Унікальність флори Голицького ботанічного заказника насамперед визначається високою концентрацією созологічно цінних видів, що формують його раритетну фракцію. За результатами проведених досліджень встановлено, що із 337 видів вищих судинних рослин, виявлених на території заказника, 25 видів (7,4 %) занесено до «Червоної книги України. Рослинний світ» (2009). Вони належать до 10 родин, серед яких найчисельніше представлена родина Зозулинцеві (*Orchidaceae* Juss.), до складу якої входить 11 видів: билинець довгорогий або комарниковий (*Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br.), билинець найзапашніший (*G. odoratissima* (L.) Rich.), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), зозульки бузинові (пальчатокорінник бузиновий) (*Dactylorhiza sambucina* (L.) Soó), зозулинець шоломоносний (*Orchis militaris* L.), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata* (L.) R. Br.), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser), коручка болотна (*E. palustris* (L.) Crantz), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.) та плодоріжка салепова (зозулинець салеповий) (*Anacamptis morio* (L.) R. M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase).

По три раритетні види належать до родин Айстрові (*Asteraceae* Dumort.) та Жовтецеві (*Ranunculaceae* Juss.). Зокрема, родина Айстрові представлена відкасником осотоподібним (*Carlina cirsioides* Klokov), відкасником татарниколистим (дев'ятисилом татарниколистим) (*C. onopordifolia* Besser ex Szafer, Kulcz. et Pawł.) та жовтозіллям Бессера (*Senecio besserianus* Minder.). До родини Жовтецеві належать вітеринка нарцисоквіткова (анемона нарцисоквіткова) (*Anemone narcissiflora* L.), сон великий (*Pulsatilla grandis* Wender.) і горицвіт весняний

(*Adonis vernalis* L.).

Двома видами представлена родина Бобові (*Fabaceae* Lindl.): підковка чубата (гіпокрепіс чубатий) (*Hippocrepis comosa* L.) та конюшина червонувата (*Trifolium rubens* L.). По одному виду відзначено у складі родин Злакові (*Poaceae* Barnhart) – ковила найкрасивіша (*Stipa pulcherrima* C. Koch), Лілійні (*Liliaceae* Juss.) – лілія лісова (*Lilium martagon* L.), Молочайні (*Euphorbiaceae* Juss.) – молочай волинський (*Euphorbia volhynica* Besser ex Racib.), Тимелеєві (*Thymelaeaceae* Juss.) – вовче лико пахуче (*Daphne cneorum* L.), Розові (*Rosaceae* Juss.) – шипшина Чацького (*Rosa czackiana* Bess.) та Рутові (*Rutaceae* Juss.) – ясенець білий (*Dictamnus albus* L.) [1].

Поряд із червонокнижними рослинами вагому частку раритетної фракції флори заказника формують регіонально рідкісні таксони. У межах території площею лише 60 га встановлено зростання 31 виду, включеного до «Переліку рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення рослинного світу на території Тернопільської області» (рішення Тернопільської обласної ради від 1 червня 2011 р. № 1192). Це становить 27.7 % від загальної кількості регіонально рідкісних рослин області (112 видів), що підкреслює виняткову созологічну цінність Голицького ботанічного заказника. До групи регіонально рідкісних видів належать: аспленій муровий (*Asplenium ruta-muraria* L.), астранція велика (*Astrantia major* L.), вишня кущова або степова (*Cerasus fruticosa* (Pall.) Woron.), вовчі ягоди звичайні або вовче лико (*Daphne mezereum* L.), волошка тернопільська (*Centaurea ternopoliensis* Dobrocz.), воронець колосистий (*Actaea spicata* L.), в'язіль увінчаний (*Coronilla coronata* L.), гадючник звичайний (*Filipendula vulgaris* Moench), гіацинтик блідий (*Hyacinthella leucophaea* (C. Koch) Schur), грушанка мала (*Pyrola minor* L.), заяча конюшина Шиверека (*Anthyllis schiwereckii* (DC.) Blocki), зубниця бульбиста (*Dentaria bulbifera* L.), кадило сарматське (*Melittis sarmatica* Klok.), конвалія звичайна (*Convallaria majalis* L.), конюшини блідо-жовта (*Trifolium ochroleucon* Huds.), гірська (*T. montanum* L.) та паннонька (*T. pannonicum* Jacq.), маруна щиткова (*Pyrethrum corymbosum* (L.) Scop.), осока низька (*Carex humilis* Leys.), перстач білий (*Potentilla alba* L.), півники угорські (*Iris hungarica* Waldst. et Kit.), плющ

звичайний (*Hedera helix* L.), синяк плямистий (*Echium maculatum* L.), сизюринхій гірський (*Sisyrinchium montanum* Greene), скорзонера або зміячка пурпурова (*Scorzonera purpurea* L.), стародуб широколистий (*Laserpitium latifolium* L.), тринія багатостеблова (*Trinia multicaulis* Schischk.), ферульник лісовий (*Ferulago sylvatica* (Bess.) Reichenb.), холодок лікарський (*Asparagus officinalis* L.), чебрець Маршаллів (*Thymus marschallianus* Willd.), юринея вапнякова (*Jurinea calcarea* Klok.) [2].

Окрім того, у флорі заказника представлені 23 види, які хоча й не мають офіційного природоохоронного статусу на регіональному рівні, однак, на нашу думку, є досить рідкісними на території Тернопільської області. До них належать анемона лісова (*Anemone sylvestris* L.), ахірофорус плямистий (*Achyrophorus maculatus* (L.) Scop.), береза пухнаста (*Betula pubescens* Ehrh.), буквиця лікарська (*Betonica officinalis* L.), бурачок Гмеліна (*Alyssum gmelinii* Jord.), вероніка австрійська (*Veronica austriaca* L.), віхалка гілляста (*Anthericum ramosum* L.), воловик Баррельє (*Anchusa barrelieri* (All.) Vitm.), волошка стиснута (*Centaurea stricta* Waldst. et Kit.), гвоздика картузіанська (*Dianthus carthusianorum* L.), дуб скельний (*Quercus petraea* Liebl.), лемботропіс чорніючий (*Lembotropis nigricans* (L.) Griseb.), наперстянка великоквіткова (*Digitalis grandiflora* Mill.), кардамінопсис пісковий (*Cardaminopsis arenosa* (L.) Hayek), перстач прямостоячий або калган (*Potentilla erecta* (L.) Raeusch.), пухівка багатоколоскова (*Eriophorum polystachyon* L.), самосил гірський (*Teucrium montanum* L.), сонцецвіт яйцеподібний (*Helianthemum ovatum* (Viv.) Dun.), смовдь Любименка (*Peucedanum lubimenkoanum* Kotov), фітеума куляста (*Phyteuma orbiculare* L.), хвощ зимуючий (*Equisetum hyemale* L.), чемериця чорна (*Veratrum nigrum* L.), шипшина Юндзіла (*Rosa jundzillii* Bess.).

Отже, проведений аналіз засвідчив надзвичайно високу созологічну цінність флори Голицького ботанічного заказника. Із 337 видів вищих судинних рослин, зростання яких підтверджено на його території, 79 видів, тобто 23,4 %, належать до раритетної фракції, сформованої червонокнижними, регіонально рідкісними та додатково виділеними нами видами, що є досить рідкісними для

Тернопільської області. Отримані результати свідчать про виняткову концентрацію флористичного різноманіття та созологічно цінних видів на відносно невеликій території заказника і підтверджують його важливе значення як осередку збереження раритетного фіторізноманіття Тернопільської області.

Список літератури

1. Барна М. М., Барна Л. С., Яворівський Р. Л. та ін. Червонокнижні рослини Голицького ботанічного заказника та їх охорона. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія.* Тернопіль, 2014. № 3 (60). С. 16–30.
2. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України [електронний ресурс] : довідкове видання / уклад.: Т. Л. Андрієнко, М. М. Перегрим. Київ, 2012. 148 с. URL: http://www.botany.kiev.ua/doc/of_reg_sp.pdf.
3. Яворівський Р. Л. Систематична структура флори Голицького ботаніко-ентомологічного заказника. *Дослідження флори і фауни Західного Поділля* : матер. регіон. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю створення Голицького біостаціонару ТНПУ ім. Володимира Гнатюка (с. Гутисько, Бережанський р-н, Тернопільська обл., 6–7 трав. 2008 р.). Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2008. С. 23–25.
4. Яворівський Р. Л., Гратковська М. Т. Аналіз флори Голицького ботанічного заказника. *Актуальні проблеми довкілля та здоров'я людини в умовах екологічних і соціальних змін у Європі та в Україні* : матер. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 115-й річниці з дня народження І. І. Яременка (Тернопіль, 24–26 трав. 2018 р.). Тернопіль : Укрмедкнига, 2018. С. 98–100.
5. Яворівський Р. Л., Згурська Т. І., Гратковська М. Т. Голицький ботанічний заказник: систематичний, еколого-ценотичний аналіз флори та перспективи розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія.* Тернопіль, 2018. № 2 (73). С. 41–48.

.